

Joaquim Molas i Batllori

(5.9.1930 - 16.3.2015)

Joaquim Molas i Batllori, membre de la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'engè de 1978 i promotor i responsable continuat de la Fundació Mercè Rodoreda, creada el 1992, va morir a Barcelona dilluns passat, 16 de març. El 5 de setembre hauria complert vuitanta-cinc anys. Tota una vida dedicada a les ciències humanes amb rigor de mètode, amb capacitat d'innovació i amb repercussió i mestratge reconeguts.

Molas es doctorà en filologia romànica el 1958 a la Universitat de Barcelona. S'havia format també als cursos de literatura catalana i d'història de Catalunya que feien als clandestins Estudis Universitaris Catalans, respectivament, Jordi Rubió i Balaguer i Ferran Soldevila, i es beneficià del contacte persistent en cercles més informals amb Josep Maria de Casacuberta, Jaume Vicens Vives, J. V. Foix, Salvador Espriu i Carles Riba, que l'influïren en l'ampliació dels seus interessos acadèmics cap als segles moderns enfront dels medievals dels seus inicis docents i investigadors a la Universitat de Barcelona. El curs 1959-1960 i el següent va ser professor lector de la Universitat de Liverpool, però, en retornar a Barcelona el 1961, no pogué reincorporar-se a la docència universitària oficial fins que el 1969 va ser contractat per la Universitat Autònoma de Barcelona, de la qual fou catedràtic de literatura catalana fins al 1984, que s'incorporà a la Universitat de Barcelona. L'any 2000 passà a ser-ne catedràtic emèrit. Tanmateix, va ser a partir del 1961 que es féu sentir ja la seva influència sobre les noves generacions d'estudiosos de la literatura catalana a través de la doble activitat de crític, des de *Serra d'Or* i altres plataformes, i de professor d'història de la literatura als Estudis Universitaris Catalans, on es proposà com a objectiu principal sortir de la defensa i la resistència i obrir-se a nous aires i noves necessitats i objectius culturals i científics.

El seu mètode de treball és la conseqüència de la insatisfacció davant del positivisme de l'escola derivada de Milà i Fontanals, que ell mateix estudiaria; insatisfacció que

L'havia portat a interessar-se, de primer, per l'estilística i altres propostes afins, i, després, en els anys de Liverpool, a conèixer en profunditat el sociologisme de filiació marxista que voldrà acoblar amb el dels teòrics i promotors del comparatisme i de la teoria i la història literàries dels àmbits del New Criticism i, en general, del formalisme.

Tant en la crítica com en la recerca historicoliterària tingué de seguida interès pel conjunt de manifestacions literàries que coexisteixen en una mateixa societat i que evolucionen en aquesta societat; és a dir, la literatura culta dels autors consagrats i la dels autors poc coneguts, la popular i la marginal. L'estudi *Sobre la cultura catalana i la seva estratificació* (1983) seria un punt d'arribada d'un llarg procés de reflexió que incloïa el recull de petits articles d'*Una cultura en crisi* (1971). Molas inventariava els dèficits de la recerca literària catalana i qüestionava alguns dels plantejaments més tradicionals de la recerca i proposava suggestives, i sovint agosarades, hipòtesis de treball per al desplegament de la història literària a través d'estudis generals o més monogràfics, tot aplicant sense restriccions a la literatura catalana les bases establertes per a la història de la literatura occidental i, en conseqüència, tot revisant conceptes com *Renaixement* i *Barroc*, *Decadència* i *Renaixença*, *Romanticisme* i *Modernisme* o *literatura popular* i *literatura culta*. Replantejà, així, l'orientació de l'estudi del moviment de Renaixença i, en paral·lel, a partir dels anys seixanta ja, abordà el de la introducció, la pervivència i la crisi del Romanticisme, que va culminar el capítol corresponent de la *Història de la literatura catalana* que va dirigir, en què individualitza Apelles Mestres i, sobretot, Jacint Verdaguer, al qual ha dedicat una atenció preferent i renovadora en estudis que revisa i recull a *Llegir Verdaguer*, publicat a principis de l'any passat. Tots dos poetes, Mestres i Verdaguer, són considerats representatius de la modernització literària finisecular a *La poesia catalana i els inicis de la modernitat* (1999), un estudi que continua la reorientació donada als estudis sobre Modernisme a partir d'*El Modernisme i les seves tensions* (1970), fet d'acord amb els patrons de l'anomenat *realisme històric*, que havia tingut la manifestació de més repercussió a *Poesia catalana del segle XX*, escrit en col·laboració amb Josep M. Castellet, un dels llibres inicials d'Edicions 62, que, segons Enric Sullà, «oferia un esquema històric rigorós i políticament en sintonia amb l'època i una antologia generosa, també decantada en sentit ideològic però que no molestava gaire», ben segur perquè, com ha escrit Josep Morgades, «ni tan sols en l'època més programàtica del realisme històric, va deixar Molas de servir-se de procediments analítics i valoratius altres que els estrictament derivats del sociologisme de filiació marxista».

La incitació a l'estudi de la literatura més contemporània i la més coetània que es produïa, a més de la universitat, des de les col·leccions literàries i els projectes editorials que Molas dirigia. Destaco la col·lecció «Antologia Catalana», iniciada el 1964, que modificava el cànon imperant d'ascendència noucentista amb la incorporació d'autors

com Robert, Apelles Mestres, Pin i Soler, Jaume Brossa o Jeroni Zanné en el cànon literari, i com Pi i Margall o Marià Cubí, en el de les idees. I destaco també la col·lecció de les «Millors Obres de la Literatura Catalana», iniciada el 1978 (segons un projecte molt anterior) i tancada el 1996 amb cent vint-i-cinc volums, en què s'ha facilitat l'accés a moltes obres que havien desaparegut del mercat i dels hàbits de lectura. Els moviments i els autors del segle XX atesos amb especial interès han estat les avantguardes, en general, i Salvat-Papasseit, Dalí i Foix, en particular. I sobre molts altres autors va anar publicant estudis monogràfics inclosos en les àmplies sistematitzacions del llibre titulat *Lectures crítiques* i dels dos volums d'obra crítica: *Sobre la construcció de la literatura catalana* i *Aproximació a la literatura catalana del segle XX*.

Datada del novembre de 2014, amb la col·laboració del seu germà Isidre i en l'editorial del seu nebot Oriol Molas, ha publicat una petita monografia sobre el seu avi Emili Molas i Bergés, artesà del vitrall, cooperativista militant, activista cultural, poeta i autor teatral, en la qual vol destacar de nou, en un cas concret, el pes de la cultura popular en la cultura del catalanisme polític.

Text llegit pel senyor Manuel Jorba i Jorba en el Ple del dia 23 de març de 2015

Membres corresponents

Evarist Giné i Masdú

(31.7.1944 - 13.3.2015)

Membre corresponent de l'Institut d'Estudis Catalans a la Secció de Ciències i Tecnologia des de l'any 1996, morí divendres passat a la ciutat de Stores, a l'estat de Connecticut dels Estats Units d'Amèrica, a l'edat de setanta anys.